

2. The Consortium of National Arts Education Associations. Authentic Connections: Interdisciplinary Work in the Arts, 2002. <https://arteducators-prod.s3.amazonaws.com/documents/449/4f945f19-b16a-4b5d-9f35-bd57b52f4536.pdf?1452927862> (vizitat 01.04.2020)

IMAGINEA UMANĂ - UNUL DIN FACTORII DE BAZĂ A EDUCAȚIEI PLASTICE ÎN CADRUL FACULTĂȚILOR DE ARTE VIZUALE

*Gramă Vasile, lector univ.,
UPS „Ion Creanga” din Chișinău*

CZU: 743:378.147.88

Abstract

The artistic anatomy forms fundamental of the education in the faculties of plastic art and design, because it has always been considered that, the essential knowledge of the interior of the human body can help to the harmonious and expressive rendering of the external beauty. The study of the artistic anatomy underlines the fact that the human body is a wonderful construction, a logical architecture, a functional structure that requires a plastic attention and a clear perception in its rendering.

Key-words: artistic anatomy, visual arts, art class, teaching system, educational objectives, artistic knowledge, the disciplines of plastic education.

Din toate timpurile și până astăzi anatomia artistică rămâne a fi una dintre disciplinele fundamentale ale învățământului la facultățile de arte vizuale. Pe bună dreptate, se consideră că esențiala cunoaștere a interiorului corpului uman poate ajuta la redarea armonioasă și expresivă a frumuseții exterioare, deoarece corpul omenesc este o minunată construcție, o arhitectură logică, o structură funcțională care cere o atenție plastică și percepere clară în redarea ei. Acest fapt demonstrează o dată în plus însemnătatea unui studiu mai aprofundat în acest domeniu științifico-artistic.

Diferența de anatomia medicală constă în ajutorul vădit la reprezentarea figurii umane: poziția oaselor, proporțiile lor, rolul lor fizic, punctele de contact ale mușchilor. Anatomia artistică se ocupă de funcțiile unor părți ale corpului, de deformațiile corpului aflat în mișcare și ajută artistul să-și dezvolte capacitatea de a reda figura umană [2].

Această știință s-a născut în Europa, în epoca Renașterii, ca rezultat al colaborării artiștilor și cercetătorilor din domeniul medicinei. Pe parcursul anilor și-a păstrat importanța și astăzi, deoarece, pe lângă ilustrarea cunoștințelor de morfologie, reprezintă baza pregătirii artiștilor din domeniul artei figurative.

Reprezentarea ideală a corpului uman specifică artei clasice grecești și a celei din perioada elenistică a servit ca exemplu timp de mai multe secole. Aceste lucrări dau dovadă de cunoștințe artistice vaste și temeinice, care au luat ființă în baza concepției ce pune omul în centrul lumii și în care un loc principal îl ocupă cultura fizică.

Căderea Imperiului Roman a atras după sine schimbarea culturii vizuale în redarea corpului uman. Majoritatea artiștilor au urmat anumite tipare, astfel încât operele de artă executate mai ales la comanda bisericii au fost realizate conform unor stricte canoane iconografice. În manuscrisele medicale din Evul Mediu găsim desene schematice ce pun accentul doar pe text decât pe imagine. Diferența în reprezentările plastice se datora doar observațiilor individuale și reflecta talentul personal al fiecărui artist în parte [1].

În perioada renastencistă europeană, accentul esențial a fost pus pe individualitatea umană și, ca urmare, reprezentarea corpului uman a reapărut din nou în prim-plan. Artiștii de la începutul epocii Renașterii au colaborat adeseori cu reprezentanții științei. Acest lucru a însemnat un pas important, deoarece artiștii, până atunci considerați meșteșugari, au pășit în

rândul oamenilor de știință. Printre marile realizări ale Renașterii italiene se numără atât anatomia artistică, bazată pe cunoștințe medicale, cât și apariția reprezentării perspective, bazată pe teoriile matematicii și geometriei.

Printre artiștii de seamă ai acestei epoci se remarcă: Leonardo da Vinci (1452-1519), Michelangelo (1475-1564), Rafael (1483-1504). Pentru ei, desenul a reprezentat un instrument al cunoașterii și înțelegerii lumii, iar rezultatele obținute au fost fructificate cu succes în operele artistice. Studiile și desenele lor anatomice au fost mult superioare desenelor altor anatomiști din această epocă, nu numai din punct de vedere al reprezentării, ci și al preciziei anatomice. Leonardo da Vinci, pe lângă reprezentarea și descrierea fenomenelor anatomice, a studiat funcționarea oaselor, mușchilor și organelor interne. Astfel, pe bună dreptate, putem afirma că operele acestor mari artiști reprezintă repere exemplare pentru știință și artă [4].

Pe durata secolului XVI, artiștii au încercat să prezinte în operele lor rezultate avansate în domeniul științei, în acest scop întemeind instituția Academiei. Prima organizație de acest gen a fost fondată în 1563, la Florența. Aici, așa discipline ca: geometria, perspectiva și anatomia au fost considerate baza artelor vizuale. Rezultatele științifice au fost puse în slujba artelor. De asemenea, știința anatomiei s-a îmbogățit cu numeroase descoperiri, o contribuție însemnată revine medicului Nicholas Tulp (1593-1674), din Amsterdam. El este invocat de celebra pictură a lui Rembrandt, numită „*Lecția de anatomie a doctorului Tulp*”. În această perioadă au apărut numeroase desene realizate prin tehnica gravurii în cupru. Rubens (1577-1640), de exemplu, a realizat diverse variante pentru ucenicii lui, reprezentând funcționarea anumitor mușchi ai corpului uman, detalii multiplicat în această tehnică.

Anatomia artistică înseamnă, în primul rând, cunoștințe specifice despre organismul nostru și este o știință care studiază structura, funcționarea și aspectul formal al corpului uman. Pentru executarea studiilor avem nevoie de cunoștințe fundamentale în domeniul desenului artistic, deoarece la dobândirea cunoștințelor dorite ajungem prin cunoașterea și înțelegerea situațiilor complexe spațiale. Sarcina desenului este reprezentarea spațiului într-un plan de imagine delimitat. Artistul trebuie să reducă cele trei dimensiuni la doar două, deci trebuie să cunoască atât legile spațiului și planului, cât și interacțiunile lor. Pentru a obține rezultate, este nevoie de înțelegerea formelor și de clarificarea corelațiilor din structura lor. Prin urmare, numai desenul realizat după model poate să fie eficient, simpla copiere a figurilor nu este suficientă.

De asemenea, omul și viața lui se afla într-o permanentă varietate de manifestări psihologice: diverse impresii, gânduri, emoții, sentimente. Imaginea umană reprezintă sarcina centrală în compartimentul educației plastice și în opera de creație individuală a mai multor artiști. În toate timpurile acești factori au alcătuit conținutul principal al artei plastice. Orice artist care e provocat să abordeze tematica portretului, figurii umane sau unei compoziții de subiect, încearcă să redea veritabil nu numai aspectul exterior (fizic al persoanelor înfățișate), ci și să dezvăluie lumea lor interioară.

Cu toate acestea, pentru a aborda crearea portretului sau figurii umane ca subiect tematic, care reflectă viața și sugestia umană, e necesar: a studia și cunoaște structura, construcția anatomică a capului și figurii umane; a înțelege corect relația și interacțiunea formelor și detaliilor; a percepe particularitățile și trăsăturile de bază, inerent ce vârstă posedă aceste persoane. Prin exerciții constante e necesar de a stăpâni abilitatea profesionistă, care, la rândul său, necesită o muncă asiduă și atentă în executarea sarcinilor artistice în domeniul desenului și picturii.

În prezent, sarcina primordială de îmbunătățire a calității de predare a artei plastice prevede creșterea eficacității instruirii și dezvoltarea legăturilor interdisciplinare (desen, pictură, anatomie artistică, compoziție). O astfel de abordare nu numai că îmbunătățește sinteza materialului educațional, ci sporește eficiența transferului de informație necesară; contribuie la formarea unei viziuni globale holistice în rândul studenților; dezvoltă capacitatea de rezolvare a problemelor artistico-plastice.

În sistemul de predare, unul dintre obiectivele educaționale este dezvoltarea sentimentului plastic și a percepției spațiale care se rezolvă prin intermediul disciplinelor de specialitate. Aceste discipline trebuie să apară în procesul educațional într-o unitate indisolubilă, datorită chiar conținutului lor (anatomia plastică oferă cunoștințe despre structura internă și conținutul formelor, sculptura dezvoltă gândirea spațială, desenul formează abilități de reprezentare proporțională pe plan bidimensional, compoziția oferă posibilitatea de a combina toate componentele într-un întreg. Desenul, în această ierarhie, poate fi evidențiat ca o disciplină importantă ce formează anume acel studiu profund în aspectul constructiv al formelor reale.

În compartimentul educației plastice, desenul este punctul culminant al picturii, sculpturii și arhitecturii, el formează sursa și rădăcina oricărei științe. Desigur, nu ar trebui să ne gândim că, într-o schiță sau desen de studiu nu se poate atinge dezvoltarea conținutului din lumea interioară a persoanei, starea sa de spirit. Dimpotrivă, o schiță sau desen competent este îmbogățit prin expresia proprietăților interne ale modelului. Uneori, schița din natură a unui artist se dezvoltă în continuare într-un portret al unui conținut, cu mult mai profund decât la început. Cu toate acestea, trebuie de menționat că o astfel de iscusință nu apare spontan, soluția cea mai bună în redarea unei stări psihologice complexe poate fi obținută doar prin stăpânirea unei familiarizări profesionale în domeniul desenului.

Una dintre direcțiile strategice de consolidare a relațiilor interdisciplinare este alinierea logică a succesiunii sarcinilor și, în unele cazuri, sincronizarea acestora. De exemplu, o sarcină de redare a portretului în cursul unui desen este precedată în mod ideal de un studiu al construcției craniului și mușchilor capului, în orele de anatomie plastică. Capul și figura unei persoane formează o combinație de forme atât de complexe, nepuizabil de diverse, infinit de mobile și expresive, încât este dificil să denumim orice alt obiect al naturii cu o asemenea structură plastică. Aspectul fizic al unei persoane precizează și vizual constată: vârsta ei, starea sănătății, caracterul, profesia, obiceiurile. Prin diverse mișcări ale mușchilor și scheletului capului, gâtului, brâului de umăr, întregului corp poate fi redată starea de spirit și cea emoțională a acestei persoane [3].

Cu toate acestea, pentru a crea imaginea reală a unui subiect uman, reeșind din ansamblul proprietăților sale fizice și spirituale, e necesar de a stăpâni liber mijloacele principale de exprimare. Cu cât sunt aplicate mai profund cunoștințele din acest domeniu: structura capului și figurii umane, proporțiile, mișcarea, forma în ton și culoare, cu atât se va ajunge mai aproape de rezolvarea sarcinilor plastice ale portretului și expresiei complete în compoziție. Dobândirea și stăpânirea de către studenți a cunoștințelor în domeniul bazelor anatomiei artistice acordă un ajutor esențial la realizarea principiilor de bază în redarea imaginii figurii și portretului uman.

Studiul cursului respectiv oferă, pe lângă cunoștințe teoretice, abilități de ordin specific în domeniul artelor plastice. Prin munca manuală sunt create opere de artă aplicată, iar munca practică de schițare a mușchilor, oaselor, tiparelor de postură, mișcărilor efectuate de oameni și animale completează și dezvoltă aceste abilități. Desenul anatomic contribuie la o mai bună memorare a structurilor anatomice și dezvoltă un desen semnificativ din natură și în baza

memoriei vizuale. Cu cât nivelul de pregătire al studenților este mai avansat, cu atât rezultatul este mai mare în stăpânirea cunoștințelor de anatomie, și invers.

Pentru orice artist principala metodă de percepție a lumii înconjurătoare este redarea și exprimarea într-un limbaj plastic adecvat. În cazul studierii corpului uman, acest factor capătă o prioritate deosebită. Cunoașterea teoretică este acumulată, păstrată și înviorată în memorie, sub formă de imagini vizibile, datorită studiilor și schițelor grafice. Înainte de a trece la un desen de lungă durată, la început de toate, trebuie de obișnuit a lucra sistematic la indeplinirea „schițelor rapide”. Dintre toate tipurile de desen, schița este cea mai conchisă, ea necesită transferul a celor mai importante componente ale naturii, celor mai generale expresii ale structurii, formei și specificului anatomic. Prin urmare, în cursul desenului artistic, la realizarea schițelor grafice a diferitelor proprietăți ale subiectului uman, este necesar să fie selectate doar cele mai esențiale momente plastice, fără de care este imposibil de a transmite caracteristica modelului ilustrat. Acest aspect general, la început, apare în formă de contur liniar. Concluzia aparentă subliniază, odată în plus, că schița transmite în mod clar poziția componentelor principale ale corpului uman și corelația lor reciprocă. De exemplu, persoana ilustrată se află în poziție de dinamică, e cazul de a observa și prompt de a reda această mișcare în aspect liniar. Orice poziție a modelului necesită transferul structurii și interconectarea principalelor „forme mari”, care se exprimă în dimensiuni exacte a relațiilor proporționale corecte [5].

Bineînțeles, succesul în acest caz revine unei comparații permanente și neobosite a tuturor părților proporționate între ele, și, comparativ, către tot întregul. Deci, în o asemenea schiță, se va avea grijă de a transmite structura generală a componentelor figurii umane, cât și pentru a exprima trăsăturile individuale inerente acestei persoane. Natura unei soluții corecte depinde și de timpul de care dispunem în fiecare caz aparte. Schițele sunt realizate nu numai din natură, ci și pe baza memoriei vizuale. Aceste schițe poartă un caracter foarte util și sporesc evoluarea abilităților imaginației plastice.

Un mare beneficiu în acest sens este practicarea desenului în diverse materiale. Adesea, materialul nou ajută la o înțelegere mai profundă privind nu numai tehnica de interpretare, ci și problemele artistice de rezolvare a formelor, relațiilor spațiale, iluminării. Materialul principal și permanent aplicat pentru desenul la schițe, ca în general și la orele de desen, este creionul de gradatie „moale” (B). În plus, este foarte util de a aplica și alte instrumente de desen: carbunele de desen, creta colorată de tip pastel, desenul în peniță cu laviuri de tuș, carbunele de desen aplicat concomitent cu o vopsea de acuarelă neagră sau maro închis, care conturează imediat masele principale ale clarobscurului.

De obicei, schițele la început se dovedesc a fi nu prea reușite, dar, realizate în mod regulat, devin mai clare și înțelese. Ochiul se dezvoltă treptat, devine mai ușor de captat și transmis proporțiile și postura modelului, relația și locația părților figurii și ale capului. Mâna devine mai dibace și precisă, schițele sunt din ce în ce mai adevărate și mai expresive. O astfel de pregătire constantă este necesară pentru un artist plastic, la fel, ca și exercițiile zilnice pentru muzician. Este extrem de important pentru fiecare artist de a dezvolta o viziune holistică, capacitatea de a percepe natura în același timp. În acest sens, munca sistematică asupra schitei joacă un rol enorm. Această abilitate de a vedea imaginea într-un întreg trebuie să persiste în orice lucrare de lungă durată: și în desen, și în pictură.

În educația contemporană plastică, anatomia artistică se include organic, deoarece are un rol important ca și în urmă cu câteva decenii. În ultimii ani a crescut interesul față de această disciplină, deoarece arta figurativă se numără și astăzi printre primele tendințe artistice.

Informațiile vizuale înregistrate reprezintă trepte importante în interpretarea și înțelegerea valorilor trecutului, constituind în continuare cunoștințe indispensabile pentru artiștii contemporani care lucrează în mod predilect cu forma antropomorfă. Știința și arta sunt discipline diferite, dar pentru aparența unor noi viziuni plastice e indispensabil dialogul acestor două câmpuri importante ale cunoașterii. De asemenea, aspectul gândirii interdisciplinare nu înseamnă doar o simplă fuzionare metodologică, ci sinergia diferitelor aspecte bazate pe înțelegerea și respectul reciproc al rezultatelor disciplinelor ce intră într-un dialog comun și benefic.

BIBLIOGRAFIE

1. KONIG, FRIGYES. *Bazele anatomiei artistice*. Oradea: Editura Casa, 2013.
2. KOROKNAI, ZSOLT. *Tehnici de realizare a portretului*. Oradea: Editura Casa, 2011.
3. ERZE, DACIANA (trad. din limba engleză). *Portrete*. Oradea: Editura Aquila, 1993.
4. CRISPINO, ENRICA. *Leonardo da Vinci*. București: Adevărul Holding, 2009.
5. ANDRAS, SZUNYOGHY. *Școala de desen*. Aquila Internațional, 2012.

REPERE PSIHOPEDAGOGICE ÎN DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII ARTISTICE

*Gheorghiu Cezara, dr., conf. univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 37.036:74

Abstract

By researching, analyzing the theories and definitions of creativity, we can generalize the particularities of creative artistic abilities, specific to students at the Faculty of Fine Arts and Design, which can be developed within specialized disciplines. These are: flexibility, fluidity and originality.

Key-words: creativity, flexibility, fluidity, originality.

Creativitatea este o condiție necesară fiecărei persoane încadrate în sfera creației artistice sau a educației artistice. În literatura de profil psihopedagogic întâlnim mai multe abordări, teorii, definiții ale creativității, care pornesc de la factorii de natură psihofiziologică, biologică, socială etc. Majoritatea acestor studii se referă la creativitate ca o capacitate universală a omului. Dar care sunt punctele de reper în abordarea creativității artistico-plastice?

• Creativitatea – abordări generale

Punctele-cheie în cercetările psihopedagogice asupra creativității sunt:

- definirea conceptului de creativitate;
- condițiile și factorii creativității;
- procesul creativ;
- produsul creativ.

În literatura de specialitate sunt numeroase lucrări fundamentale pentru psihologia creativității, realizate de J. P. Guilford, C. W. Taylor, A. Osborn, E. P. Torrance, A. Maslow, C. Rogers, R. J. Sternberg, T. Amabile ș. a.

J. P. Guilford este reprezentantul *teoriei intelectualiste a creativității*, propunând ca definatori ai creativității factorii intelectuali: fluența, flexibilitatea minții, sensibilitatea la probleme, abilitatea de sinteză, abilitatea de analiză, reorganizarea și redefinirea, complexitatea, abilitatea de evaluare. J. Guilford nu neagă și factorii de altă natură – motivaționali și temperamentali [apud 3, pp. 35-36].

O altă direcție este *teoria umanistă a creativității*, promovată de C. Rogers și A. Maslow, care consideră ca fiecare om are un potențial creativ și doar așteaptă condițiile pentru a se exprima. Unul dintre reperele acestei teorii este *actualizarea de sine*, definită ca „...dorința